

Konuşma Eğitimi

Edit3r: Mehmet Nuri KARDAŞ

Doç. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ

KONUŞMA EĞİTİMİ

ISBN 978-625-7228-31-2

DOI 10.14527/9786257228312

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2020, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Sözlü iletişimin temel ögesini konuşma oluşturmaktadır. Konuşma bireyler ve birey-toplum arasında gerçekleşen en önemli bildirişim şeklidir. Duygu, düşünce ve bilgilerin sözel olarak aktarılmasına dayanan konuşma, doğal süreç içerisinde temel düzeyde edinilen ve eğitimle geliştirilebilen bir dil becerisidir.

Bir anlatma becerisi olan konuşma, çağlar boyunca kişi ve toplumların ilişki ve etkileşimlerini düzenleyen en önemli etkenlerden biri olagelmıştır. Sesli ve görüntülü iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte konuşmanın bildirişimdeki önemi her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle kişilerin kendilerini gerçekleştirmelerinde büyük işlev gören konuşma becerisinin düzenli ve etkili eğitimle geliştirilmesi üzerinde önemle durmak gerekmektedir.

Eğitim-öğretimin her kademesinde bireylerin konuşma becerilerindeki eksik veya yanlışlıkların giderilmesine yönelik çalışmaların yapılması, sağlıklı iletişim becerisine sahip bireylerden müteşekkil bir toplum inşa edebilmek için gerekli ve önemlidir. Nitekim konuşma eğitim-öğretim faaliyetlerinin de temelini oluşturmaktadır.

Etkili konuşma becerisine sahip bireylerin yaşadıkları çok değişkenli ortamlarda sağlıklı ilişkiler kurmakta daha başarılı oldukları bilinmektedir. Sosyal ortamlarda kendini doğru ve etkili ifade eden, dinleten bireylerin yaşamdan lezzet aldıkları, mutlu ve huzurlu oldukları gözlemlenmektedir. O halde eğitimcilere düşen en önemli görev, bireylerin konuşma becerilerini öğrenen odaklı etkinliklerle geliştirmektir.

Amaca uygun iletişim kurmanın, başarmanın, mutlu olmanın anahtarı olan konuşma ve eğitimi üzerinde üniversitelerin ilgili bölümlerinde de özenle durulmalıdır. İlk ve orta öğretimde öğrencilere etkili konuşma eğitimi vermenin ön koşulu etkili konuşma becerisine sahip öğretmenler yetiştirmektir. Öğretmen yetiştirme sürecinde eğitimin önemli ayaklarından biri amaca hizmet eden kaynak eserlerdir.

İncelemekte olduğunuz eser üniversitelerin öğretmen yetiştirme programlarında verilen konuşma eğitimine katkı sunmak üzere farklı üniversitelerde görev yapan alan uzmanı akademisyenler tarafından kaleme alınmıştır. Türkçe Öğretmenliği lisans programında yer alan “konuşma eğitimi” dersinin güncel müfredatı da dikkate alınarak hazırlanan eser zengin bir içeriğe sahiptir.

On dört bölümden oluşan eserde; “Konuşma eğitimiyle ilgili temel bilgiler”, “Türkçe öğretim programlarında konuşma eğitimi”, “Konuşmanın fiziksel ve zihinsel unsurları”, “Konuşma-bellek sözcüklüğü ilişkisi”, “Beden dili ve unsurları”, “Konuşmada bürün olgularının üretimi ve işlevi”, “Konuşma bozuklukları”, “Konuşma kaygısı ve çözüm yolları”, “Etkili konuşmalar için öneriler”, “Konuşma türleri”, “Konuşma becerisine yönelik eğitim ortamları”, “Konuşma yöntem ve teknikleri”, “Konuşma eğitiminde ölçme-değerlendirme”, “Konuşma etkinlikleri tasarlama” konuları işlenmiştir.

Eser farklı üniversitelerde görev yapan alan uzmanları tarafından hazırlandığı için bölümler arasında farklı üslup ve yaklaşımlar söz konusudur. Yazıların özgünlüğünü korumak amacıyla üslup ve yaklaşım birliğinin sağlanması yoluna gidilmemiştir. Bu yönüyle eserin her bölümü kendi içinde bağımsız olarak da okunabilecek bir nitelik taşımaktadır.

Eserin başta Türkçe Eğitimi alanında öğrenim gören öğretmen adayları olmak üzere; Türkçe öğretmenlerinin, lisans ve lisansüstü eğitim programlarında Türkçe konuşma eğitimi veren akademisyenlerin, Türkçe öğrenme ve öğretmeye gönül vermiş tüm Türkçe sevdalılarının bu yöndeki ihtiyaçlarına büyük ölçüde cevap vereceği inancındayız.

Çalışmanın eksiklerinin olduğu muhakkaktır. Siz değerli okuyuculardan ricamız; ilk baskısı yapılan eserle ilgili gözlemlerinizi, deneyimlerinizi, tespit ettiğiniz eksikleri tarafımıza iletmenizdir. Sizlerin tespitleri, görüş ve önerileri esere katkı sunacaktır. Çalışmanın meydana gelmesinde emeği geçen alan uzmanlarına, eseri incelemekte olan siz değerli okuyuculara, eseri özenle baskıya hazırlayan Pegem Akademi çalışanlarına içten teşekkürler...

Editör

Doç. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ

ORCID No: 0000-0001-6732-7815

Eylül 2020

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Doç. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ

1. Bölüm: Konuşma Eğitimiyle İlgili Temel Bilgiler

Doç. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6732-7815

Naif KARDAŞ - MEB

ORCID No: 0000-0002-4802-7478

2. Bölüm: Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Konuşma Eğitimi

Öğr. Gör. Dr. Aslı MADEN - Giresun Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3336-0198

3. Bölüm: Konuşmanın Fiziksel ve Zihinsel Unsurları

Doç. Dr. Talat AYTAN - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9778-8970

Gökhan Güneş - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No:0000-0001-5600-5511

4. Bölüm: Konuşma-Bellek Söz Varlığı ilişkisi

Doç. Dr. Dilek ÜNVEREN - Süleyman Demirel Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3415-9274

5. Bölüm: Beden Dili ve Unsurları

Doç. Dr. Neslihan KARAKUŞ - Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7808-1099

Mustafa GAZİOĞLU - Yıldız Teknik Üniversitesi Doktora Öğrencisi

ORCID No: 0000-0003-0958-1692

6. Bölüm: Konuşmada Bürün Olgularının Üretimi ve İşlevi

Dr. Öğr. Üyesi Safa ÇELEBİ - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0703-0240

7. Bölüm: Konuşma Bozuklukları

Dr. Öğr. Üyesi Cenan İŞÇİ - Artvin Çoruh Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5736-6113

8. Bölüm: Konuşma Kaygısı ve Çözüm Yolları

Dr. Öğr. Üyesi Bahar DOĞAN KAHTALI - İnönü Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6184-2306

Cihan CAYHAN - MEB

ORCID No: 0000-0001-8910-1198

9. Bölüm: Daha Etkili Konuşmak İçin Öneriler

Doç. Dr. Raşit KOÇ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5994-6197

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Said KIYMAZ - Adıyaman Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3821-5499

Arş. Gör. İbrahim DOYUMĞAÇ - Adıyaman Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8234-7555

10. Bölüm: Konuşma Türleri

Doç. Dr. Funda ÖRGE YAŞAR - Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8207-9685

11. Bölüm: Konuşma Becerisine Yönelik Eğitim Ortamları

Dr. Öğr. Üyesi Hülya SÖNMEZ - Muş Alparslan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4495-284X

12. Bölüm: Konuşma Yöntem ve Teknikleri

Arş. Gör. Dr. Aliye Nur ERCAN GÜVEN - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3646-0231

13. Bölüm: Konuşma Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Said KIYMAZ - Adıyaman Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3821-5499

Arş. Gör. İbrahim DOYUMĞAÇ - Adıyaman Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8234-7555

14. Bölüm: Konuşma Etkinlikleri Tasarlama

Arş. Gör. Dr. Muhammed TUNAGÜR - Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6427-6431

Doç. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6732-7815

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

KONUŞMA EĞİTİMİYLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

Giriş.....	1
Konuşmanın Doğuşu.....	2
Konuşmanın Doğuşuna İlişkin Başlıca Kuramlar.....	4
Bow-Bow (Yansıma) Kuramı.....	5
Pooh-pooh (Ünlem) Kuramı.....	5
Yo-he-ho (İş) Kuramı.....	6
La-la (Müzik) Kuramı.....	6
Jest ve Mimik (Psikolojik) Kuramı.....	7
Toplumsal Denetim Kuramı.....	8
Ding-dong (Tepki) Kuramı.....	8
Güneş-Dil Kuramı.....	8
Konuşmanın Temel Kavramları.....	9
Söz Ustalarından İnciler.....	18
“Dil” Bir Ezop Masalı.....	20
Bölüm Özeti.....	21
Değerlendirme Soruları.....	23
Kaynakça.....	23

2. BÖLÜM

TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA KONUŞMA EĞİTİMİ

Giriş.....	25
Konuşma Eğitiminin İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki Durumu.....	28
Konuşma Eğitiminin Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki Durumu.....	44
Bölüm Özeti.....	57
Değerlendirme Soruları.....	59
Kaynakça.....	60

3. BÖLÜM

KONUŞMANIN FİZİKSEL VE ZİHİNSEL UNSURLARI

Giriş.....	63
Konuşmanın Fiziksel Süreci.....	64

Ağız	67
Dil.....	68
Dudak.....	68
Diş.....	68
Gırtlak.....	68
Burun	68
Soluk Borusu.....	69
Akciğerler	69
Diyafram.....	69
Konuşmanın Zihinsel Süreci.....	71
Wernicke Alanı (Wernicke's Area).....	72
Broca Alanı (Broca's Area).....	73
Hafıza (Bellek)	74
Duyusal Kayıt	75
Kısa Süreli Bellek.....	75
Uzun Süreli Bellek.....	76
Bölüm Özeti	77
Değerlendirme Soruları.....	78
Kaynakça.....	79

4. BÖLÜM

KONUŞMA BELLEK-SÖZ VARLIĞI İLİŞKİSİ

Giriş.....	81
Söz Varlığı.....	82
Söz Varlığını Geliştirme Çalışmaları	83
Konuşmanın Zihinsel Boyutu.....	84
Bellek.....	87
Duyusal Bellek.....	88
Kısa Süreli Bellek.....	88
Eş Zamanlı (Duyusal Bellek Aracılığı ile) Düşünme	89
Art Zamanlı (Anısal Bellek Aracılığı ile) Düşünme.....	90
Uzun Süreli Bellek.....	91
Zihinsel Sözlük	92
Zihinsel Süreçler, Bellek ve Konuşma İlişkisi	92
Bellek - Konuşma Bozuklukları İlişkisi	94
Konuşma Bellek-Söz Varlığı İle İlgili Etkinlikler	96
Bölüm Özeti	97
Değerlendirme Soruları.....	98
Kaynakça.....	98

5. BÖLÜM BEDEN DİLİ VE UNSURLARI

Giriş.....	101
Sözel Olmayan İletişim/Beden Dili Tam Olarak Nedir?	101
Beden Dili Öğrenilir veya Öğretilebilir mi?.....	106
Konuşma Eğitiminde Sözlü Olmayan İletişimin Önemi Nedir?.....	107
Konuşmacının Sözlü Olmayan İletişimde Başarılı Olması Hangi Etkenlere Bağlıdır?.....	109
İletişimde Beden Dilinin Önemi Nedir?	110
Beden Dilinde Dikkat Edilecek Hususlar Nelerdir?	113
Mesafe ve Selamlaşmalar.....	113
Jest ve Mimikler.....	115
Yüz İfadeleri, Gözler ve Bakışlar	117
Baş Hareketleri	119
Eller, Kollar ve Parmaklar	120
Bacakların Kullanılışı ve Oturma Düzeni.....	120
Dış Görünüş.....	121
Statü Sembolleri.....	122
Bölüm Özeti	124
Değerlendirme Soruları.....	125
Kaynakça.....	127

6. BÖLÜM KONUŞMADA BÜRÜN OLGULARININ ÜRETİMİ VE İŞLEVİ

Giriş.....	129
Bürün	129
Vurgu	131
Odak	135
Ton	138
Tonlama.....	139
Kavşak ve Durak.....	140
Ana Dili Öğretiminde Bürün Öğretiminin Önemi	141
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Bürün Öğretiminin Önemi	142
Bürünü Ölçme ve Değerlendirme	143
Bürün Öğretiminde Kullanılabilecek Yöntem ve Teknikler	144
Bölüm Özeti	146
Değerlendirme Soruları.....	148
Kaynakça.....	149

7. BÖLÜM KONUŞMA BOZUKLUKLARI

Giriş.....	153
Konuşma Bozuklukları.....	156
Artikülasyon (Sesletim) Bozukluklar	157
Dizartri	157
Apraksi.....	159
Oral (Sözel) Apraksi.....	161
Prozodik (Ezgi, Şiddet, Tını, Tonlama Gibi) Bozukluklar	161
Özgül Akıcılık (Ritim) Bozuklukları	163
Nörolojik Bozukluklar	164
Bölüm Özeti	167
Değerlendirme Soruları.....	170
Kaynakça.....	171

8. BÖLÜM KONUŞMA KAYGISI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Giriş.....	173
Kaygı ve Belirtileri.....	174
Konuşma Kaygısı ve Kaygının Konuşma Üzerindeki Etkileri.....	175
Konuşma Kaygısına Yönelik Çözüm Önerileri	177
Bölüm Özeti	180
Değerlendirme Soruları.....	180
Kaynakça.....	180

9. BÖLÜM DAHA ETKİLİ KONUŞMAK İÇİN ÖNERİLER

Giriş	185
Dale Carnegie'ye Göre Etkili Konuşma Unsurları	186
İstekli Olmak.....	187
Ne Söylenileceğini Önceden Tespit Etmek.....	187
Kendine Güven.....	187
İşin İçinde Olmak.....	188
Cristine Stuart ve Etkili Konuşma Yöntemleri.....	188
Hazırlık.....	189
Sunum.....	190
Pratik Tavsiyeler	191
Jackie Arnold ve Etkili Konuşma Yapmak	192

Tiyatro ve Seslendirme Sanatçısı Yazarlara Göre Etkili Konuşma	193
Akademisyen Yazarlar Açısından Etkili Konuşmanın Yolları	197
Bölüm Özeti	198
Değerlendirme Soruları.....	199
Kaynakça.....	199

10. BÖLÜM KONUŞMA TÜRLERİ

Giriş.....	203
Amacına Göre Konuşmalar	205
Bilgilendirme Amaçlı Konuşma	205
Öğretme Amaçlı Konuşma	205
Eğlendirme Amaçlı Konuşma	205
Yöntemine Göre Konuşmalar	205
Serbest Konuşma.....	206
Planlı Konuşma	206
Okuma Yoluyla Konuşma	206
Ezberleyerek Konuşma	206
Biçimine Göre Konuşmalar.....	207
Sorgulayıcı Konuşma	207
İkna Edici Konuşma.....	207
Betimleyici Konuşma.....	207
Dinleyiciyle İlişisine Göre Konuşmalar.....	208
Etkileşimsel Konuşma	208
Etkileşimsel Olmayan Konuşma	208
Hazırlanma Durumuna Göre Konuşmalar.....	208
Hazırlıklı Konuşmalar	208
Hazırlıksız Konuşmalar	214
Bölüm Özeti	218
Değerlendirme Soruları.....	218
Kaynakça.....	219

11. BÖLÜM KONUŞMA BECERİSİNE YÖNELİK EĞİTİM ORTAMLARI

Giriş.....	221
Eğitim Ortamında Öğretmenin ve Ailenin Rolü	222
Yapılandırılmış Öğrenme Ortamları.....	223
Kişisel Öğrenme Ortamları.....	225

Türkçe Öğrenme Ortamları	226
Konuşma Eğitimi Ortamları	227
Konuşma Eğitimi Ortamlarında Teknolojiden Yararlanma	228
Sanal Sınıflarda Konuşma Eğitimi	232
Açık Hava Eğitim Ortamında Konuşma Eğitimi	233
Oyun Temelli Konuşma Eğitimi Ortamları	234
İletişim Sınıflarında Konuşma Eğitimi	234
Konuşma Atölyesi	235
Konuşma Yetersizliklerine Uygun Konuşma Ortamları	236
Dil-Konuşma Laboratuvarı	237
Bölüm Özeti	239
Değerlendirme Soruları	240
Kaynakça	240

12. BÖLÜM

KONUŞMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Giriş	243
Türkçe Öğretim Programlarında Yer Alan Yöntem ve Teknikler	245
Konuşma Eğitiminde Kullanılabilecek Diğer Yöntem ve Teknikler	250
Akvaryum (İç Çember)	250
Altı Şapkalı Düşünme Tekniği	251
Dedikodu	252
Drama	252
Hızlı Tur	253
Kartopu	253
Konuşma Bileti	254
Konuşma Çarkı	254
Konuşma Halkası	255
Köşelenme	255
Lipogram (Dudakdeğmez)	256
Mahkeme	256
Mikro Öğretim	257
Phillips 66	258
Rol Oynama	258
Sıcak Sandalye	259
Siz Olsaydınız, Ne Yapardınız?	259
SÖMET (Sözel Metin Oluşturma)	260
Tereyağ-Ekmek	260

Top Taşıma	260
Tartışma Yönteminde Kullanılan Bazı Teknikler	260
Açık Oturum	261
Beyin Fırtınası	261
Büyük Grup Tartışması	261
Çember	262
Doğru mu, Yanlış mı?	263
Düşün-Eşleş-Paylaş	263
Flaş	263
Forum	263
Görüş Geliştirme	264
Kollegyum	264
Konferans	264
Küçük Grup Tartışması (Vızıltı Grupları)	265
Münazara	266
Panel	267
Sokrat Semineri	267
Zıt Panel	268
Bölüm Özeti	268
Değerlendirme Soruları	269
Kaynakça	270

13. BÖLÜM

KONUŞMA EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Giriş	273
Konuşma Becerisinin Ölçülmesinde Kullanılabilecek Ölçme Araçları	277
Geleneksel/Klasik Ölçme Aracı Sözlü Sınavlar	277
Konuşma Becerisinin Sözlü Sınav Türüyle Ölçülmesinin Avantajları	278
Konuşma Becerisinin Sözlü Sınav Türüyle Ölçülmesinin Dezavantajları	279
Konuşma Becerisinin Sözlü Sınav Türüyle Ölçülmesinde Dikkat Edilmesi Gerekten Durumlar	279
Alternatif/Tanımlayıcı Ölçme Araçları	280
Görüşme	280
Gözlem	281
Kelime İlişkilendirme	281
Kavram Haritası	282
Sözel Akıcılık Testleri	283
Sözlü Sunum	283
Öz, Akran ve Grup Değerlendirme	284

Dereceli Puanlama Anahtarları (Rubrikler).....	284
Konuşma Becerisinde E-Sınavla (Çevrim İçi Sınavla) Ölçme ve Değerlendirme	284
Konuşma Becerisini E-Sınavla (Çevrim İçi) Ölçme Örnekleri.....	286
Bölüm Özeti	291
Değerlendirme Soruları.....	291
Kaynakça.....	292

14. BÖLÜM

KONUŞMA ETKİNLİKLERİ TASARLAMA

Giriş.....	295
Bölüm Özeti	316
Değerlendirme Soruları.....	316
Kaynakça.....	317
Yazarlar Hakkında.....	319

1. BÖLÜM

KONUŞMA EĞİTİMİYLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

Doç. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6732-7815

Naif KARDAŞ - MEB
ORCID No: 0000-0002-4802-7478

*Her insanın eğitim hayatında kazanması gereken meziyet,
Ana dilini doğru ve güzel konuşmaktır.*

Charles Elliot

Giriş

Yaratılışından itibaren kişiöğlunun kendini ifade etmek, çevresiyle iletişim kurarak ihtiyaçlarını karşılamak üzere başvurduğu-kullandığı temel iletişim biçimi konuşmadır. Gelişim özelliğinden hareketle “doğal dil becerisi” kabul edilen konuşma, bir anlatma becerisidir ve insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir.

Konuşma eylemini ve işlevlerini açıklamak üzere alan yazında geliştirilen birçok tanım bulunmaktadır. Türkçe Sözlük'te konuşma; “Bir dilin kelimeleriyle düşünceyi anlatmak, belli bir konudan söz etmek, bir konuda karşılıklı sohbet etmek, söylev vermek, konuşma dili olarak kullanmak, düşünceleri herhangi bir araç kullanarak anlatmak, belli bir biçimde söylemek.” şeklinde tanımlanmaktadır. İnsanı diğer canlılardan ayıran düşünme, muhakeme edebilme gibi özelliklerinin sesler yardımıyla dışa vurulmasıdır konuşma (Yaman, 2007:11).

Konuşma dili; bireyin doğal bir süreçle öğrendiği ve ilk çocukluk dönemiyle birlikte eğitimini aldığı öğrenme alanıdır. Konuşma ve konuşma dili birbirine çok benzese de iki kavram arasında farklılıklar bulunmaktadır. Konuşma anlık, kendiliğinden ve muhataba yönelik iken konuşma dili, konuşma eylemlerinin toplamından doğan ve toplumun bireyleri tarafından doğal olarak bildiği, kabul ettiği kurallardır. Örneğin bir kişinin karşılaştığı birine selam vermesi konuşma'yı oluştururken, toplumda selam verme biçimi ve bunun belli kurallarla anlamlandı-

rılması konuşma dili olarak kabul edilir. Diğer bir deyişle konuşma, daha özel ve bireysel iken konuşma dili, daha genel ve toplumsaldır (Sevim, 2019:39).

Fikirlerin, duyguların sözle ifade edilmesine dayanan konuşmanın sağlıklı gerçekleşmesi, zihinsel ve fiziksel unsurların eşgüdüm içinde işlemesine bağlıdır. Fiziksel ve zihinsel açıdan bir engeli bulunmayan bebekler doğdukları toplumun dilini güçlük çekmeden edinebilmektedirler. Bu durum dil bilimcileri, yeryüzünde konuşulan ilk dilin hangisi olduğunu ve ne şekilde meydana geldiğini açıklamaya yöneltmiştir. Dilin doğuşu ile konuşmanın doğuşu birbiriyle doğrudan ilintilidir. Bu nedenle dilin doğuşunu açıklamak için geliştirilen teorilerin büyük çoğunluğu aslında konuşmanın doğuşunu açıklamaya hizmet etmektedir.

1. Konuşmanın Doğuşu

Konuşma eylemi insanlığın yaratılışından beri var olagelmiş ve medeniyetlerle birlikte gelişip farklılaşarak günümüzdeki şeklini almıştır. Diller temelde aynı insani ihtiyaçlardan, dolayısıyla aynı amaca hizmet eden kelime, harf ve kavramlardan oluşmuştur. Çevrenin ve dış faktörlerin insan ruhu üzerinde benzer etkiler yapmasının sonucu olarak bütün dillerde isim, fiil, zamir, edat, ünlem, bağlaç, mastar vb. konuşmanın gelişimi için gerekli öğeleri görmek mümkündür (Kemal, 1926:7-9).

Tarih boyunca konuşulan ilk dilin hangisi olduğunu belirlemeye yönelik ortaya atılan pek çok teori olagelmiştir. İlk dili belirlemeye yönelik geliştirilen teoriler aslında bir anlamda yeryüzünde konuşulan ilk dili belirlemeye yöneliktir. Yeryüzünde konuşulan ilk dili açıklamaya yönelik geliştirilen/savunulan teorileri farklı başlıklar altında incelemek mümkündür.

Dilin kaynağını ve oluşumunu açıklamaya yönelik ortaya atılan İslam düşüncesine dayalı teorilerden biri **Vahiy** ve İlham **Teorisi**'dir. Bu teoriye göre kişiöğlü dünyaya dil edinme yeterliği ile gelir. Bu yeterliği bahşeden yaratıcıdır. Dilin kaynağını açıklamaya yönelik ortaya çıkan teorilerden biri de **Uzlaşma/Anlaşma Teorisi**'dir. Bu teoriye göre ise dil, insanlar arasında oluşan uzlaşma ve anlaşma sonucu ortaya çıkmıştır. İslam düşüncesine dayalı teorilerden biri de **Birleştirici Teori**'dir. Birleştirici teoriye göre dil Allah tarafından insanlara öğretilmiştir. Bu teori Vahiy- İlham ile Uzlaşmacı teoriyi kabul eder. Diğer teori ise Çekimser Teori'dir. Çekimser Teori Müslüman âlim Ebû Bekr el-Bâkılânî'ye aittir. Bu teori, yukarıda bahsedilen üç teoriden hiçbirinin ispatlanabilirlik açısından daha kesin olmadığını savunur. Bu nedenle Vahiy kaynaklı ya da insan ürünü (Uzlaşmacı) olduğu yönündeki görüşlerin eşit ihtimalde kabul edilmesi gerektiğini savunur. Cüveynî, Gazzâlî, Fahreddin er-Râzî, Ali Kuşçu gibi İslam alim ve düşünürleri

dilin doğuşu ile ilgili Bâkıllanî'nin teorisini kabul ettikleri bilinmektedir (Demir, 2008)

Konuşmanın doğuşu üzerine kafa yoran birçok yabancı dilbilimci de vardır. Bu dilbilimcilerden biri Richard Fester'dir. Fester yirmi beş yıl boyunca iki yüzden fazla dünya dili üzerinde araştırmalar yapmıştır. Fester ve ekibi tarafından günümüz dilbilim yöntem ve teknikleriyle yapılan uzun araştırmalar sonunda bütün dillerin ortak sözcükler ve özellikler barındırdığı belirlenmiştir (Özdemir ve Özdemir, 2017). Sonuçtan hareketle Fester ancak "Lisan insanın kendisi kadar eskidir" diyebilmiştir.

Dilin kökenini belirlemeye yönelik geçmişte yapılmış deneysel çalışmalardan da kabul gören bir sonuç elde edilememiştir. Monogenistlere (tek köken/tek kaynak) göre diller bir kaynaktan türemiştir. Bütün dillerin kaynağının Frikyaca olduğunu savunan bu düşünceye göre hiçbir insanla iletişim kurmayan bir çocuğun söylediği ilk sözcük "bekkos" olmuştur. Frikyada dilinde "ekmek" anlamına gelen bu ilk sözcükten hareketle diğer dillerin Frikyada dilinden türediği savunulmuştur. Ancak bu görüş dilbilimciler tarafından kabul görmemiştir.

Poligenistlere (çoklu köken/çok kaynak) göre başlangıçta jest ve mimiklerle anlaşma yoluna giden insanlar zamanla beden diliyle birlikte taklit ve yansımalarından yararlanarak anlamlı birimler ve kurallı manzumeler oluşturmuş ve ilk dilleri meydana getirmişlerdir (Toparlı, Karataş ve Vural, 1996'den akt. Sönmez, 2010:187).

Çok kökenci görüşün aksine, kutsal kitaplarda dille ilgili belirtilenler dillerin tek kökten türediği görüşünü desteklemektedir. Kutsal kitaplarda Allah'ın peygamberlere kendi kavimlerine hitap etmek için ilk dili öğrettiği bilgisi geçmektedir. Tevrat (2/18)'ta "Ve Rab/Allah dedi: Adamın yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım. Ve Rab/Allah, her kır hayvanını ve göklerin her kuşunu topraktan yaptı; ve onlara ne ad koyacağını görmek için adama getirdi; ve adam her birinin adını ne koydu ise, canlı mahlukun adı o oldu. Ve adam bütün sığırlara ve göklerin kuşlarına ve kır hayvanına ad koydu...şeklinde tüm varlıkların isimlerinin ilk insan (Hz. Adem) tarafından konduğu bilgisi yer almaktadır.

Yuhanna İncili'nin ilk ayetlerinde (1/1-3) şöyle denir: *Başlangıçta Kelam vardı; Kelam Allah'ta idi ve Kelam Allah idi. Başlangıçta o Allah'ta idi. Her şey onun vasıtasıyla varoldu ve varolan hiçbir şey onusuz olmadı.* Yuhanna'nın başka bir yerinde (6/63) de Hz. İsa'nın söylediği sözlerin (kelam) ruh olduğundan bahsedilir. Bu yüzden Hristiyanlıkta, kelama, büyük bir önem verilmektedir Kelam kelimesi farklı şekillerde yorumlansa da, söz yani dil manasına geldiğini söylemek mümkündür (Ellul, 1998: 73'den akt. Sönmez 2010).